

Uppföljning av Umeås lokala miljömål 2025

UMEÅ KOMMUN

Uppföljning av Umeås lokala miljömål 2025

Slutversion 27 maj 2026

Arbetsgrupp

Johanna Lindgren, miljöstrateg
Katharina Radloff, miljöstrateg
Doris Grellmann, naturvårdare
Louise Franzén Ros, vattenhandläggare
Annika Myrén, utvecklingsstrateg
Erik Eklund, utvecklingsstrateg
Fanny Nyberg, miljöingenjör
Maria Sandström, miljöingenjör
Nina Ingvarsson, landskapsingenjör
Anna Flatholm, stadsarkitekt
Roger Vestman, miljöplanerare
Mathias Andersson, miljöinspektör

Kartor, illustrationer, layout m.m.

Illustrationer och layout: Umeå kommun där inget annat anges.
Foto: Umeå kommun där inget annat anges.

Miljömålen på webben: www.umea.se/miljomal

Sammanfattning

År 2020 antog Umeå kommun nya lokala miljömål som bidrar till att genomföra de nationella miljömålen och Agenda 2030. Denna rapport innehåller en uppföljning av målen med hjälp av nyckeltal som är kopplade till varje mål.

Målen bedöms att ha delvis integrerats i strukturer som underlättar arbetet för verksamheterna tex genom att ingå i verksamhetsmålen eller liknande. Nedanstående översikt visar status på målen.

Mål	Status
Umeå ska vara klimatneutralt 2040, dvs ha nettonoll utsläpp av växthusgaser.	🔴
Umeå kommunkoncern ska vara klimatneutral 2025, dvs ha nettonoll utsläpp av växthusgaser.	🔴
Transporternas klimatpåverkan i Umeå ska minska. Det ska ske genom att drivmedlen är fossilfria år 2030 och att det hållbara resandet ökar.	🔴
Umeås konsumtionsbaserade klimatpåverkan minskar till 2 ton CO_2-ekvivalent per person till år 2040 och 1 ton till år 2050.	🔴
2025 ska arealen brukad jordbruksmark, betesmark och kärnområden för rennäringen inte ha minskat jämfört med 2019 års nivå.	🔴
Senast år 2025 erbjuds minst 50 procent lokalproducerade livsmedel inom kommunens verksamheter och bolag.	🔴
Senast år 2025 erbjuds 50 procent ekologiska livsmedel i kommunens verksamheter	🔴
2025 har en arbetsmodell för ekosystemtjänster implementerats så att biologisk mångfald bevaras och utvecklas.	🟢
Senast 2040 sköts alla utpekade natur- och rekreationsområden efter en mångbruksplan så att deras värden bevaras och tillgängliggörs.	⚪
2040 är 100 % av värdefulla våtmarker fortsatt opåverkade utifrån 2019 nivå.	🔴
2025 är andelen av kommunens skogar med klassning Naturvård orörd (NO) och Naturvård skötsel (NS) sammanlagt 20 procent och säkerställer en ekologisk funktion. Andel skog som brukas med hyggesfria metoder ökar.	🔴
Senast 2025 har alla grundskolor tillgång till skolskog och odlingsmöjligheter.	🟢
Senast 2040 har alla allmänna och större enskilda vattentäkter ett gott skydd.	🟢
Allmänhetens tillgänglighet till kustens strandlinje ska inte minska.	🔴
2025 ska minst Sävaråns avrinningsområde ha goda förutsättningar för ett rikt växt och djurliv.	🔴

2027 ska våra yt- och grundvattenförekomster ha god status.

År 2025 är andelen resor med kollektivtrafik, cykel eller till fots tillsammans minst 65 % av alla resor för boende inom Umeå tätort.

År 2040 är luften i Umeå är så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

År 2025 är gröna stråk och områden utvecklade i Umeås tätorter med nya och befintliga parker och gröna offentliga rum för alla, vilket säkerställer god social och ekologisk funktion i staden.

År 2025 har Umeås invånare god tillgång och tillgänglighet till parker, torg och rekreationsmiljöer med god ljudmiljö.

År 2025 har Umeå byggnader med låg energianvändning och miljöpåverkan.

År 2025 ska tillsyn och skydd av kommunens kulturmiljöer ha stärkts och antalet objekt med bristande underhåll ska ha minskats.

Andelen upphandlingar med ställda miljökrav om innehåll av miljö- och hälsofarliga ämnen ska öka till 2025.

Senast år 2025 är alla skolor och förskolor samt övriga kommunala verksamheter som riktar sig till barn och unga i Umeå kemikaliesmarta.

Senast år 2025 är förorenade områden med mer än måttlig risk undersökta och vid behov åtgärdade.

Senast år 2025 har särskilt farliga kemikalier ersatts eller fasats ut.

Rött – Målet bedöms att inte nås.

Grått – Det finns inte tillräckligt med uppgifter för att avgöra om målet nås.

Grönt – Målet bedöms att nås.

Innehåll

Sammanfattning 3

Inledning 6

Klimat – Vi ska minska vår klimatpåverkan och vara fossilfria 7

Klimatpåverkan från transporter 7

Klimatpåverkan från konsumtion 8

Biologisk mångfald – Vi värnar naturen och det den ger oss 9

Bevara brukad jordbruksmark, betesmark och kärnområden för rennäringen 9

Erbjuda lokalproducerade och ekologiska livsmedel 11

Integrera ekosystemtjänster 12

Bevara och tillgängliggöra natur- och rekreationsområden 15

Opåverkade våtmarker 16

Hållbart skogsbruk 16

Grundskolor ska ha möjlighet till skolskog och odling 18

Vatten – Vi värnar om vattnet som en livsviktig resurs 19

Skydda vattentäkter 19

Tillgänglighet till stränder 21

Avrinningsområden med rikare växt- och djurliv 22

Yt- och grundvattenförekomster med god status 23

God bebyggd miljö – Vi utvecklar en attraktiv och hälsosam kommun med stadigt minskande miljöbelastning 25

Hållbart resande 25

Renare luft 27

Grönområden med god social och ekologisk funktion 29

Tillgänglighet till områden med god ljudmiljö 32

Miljövänligare byggnader 32

Stärka kulturmiljöer 35

Giftfri miljö – Vi minskar förekomsten av ämnen som skadar hälsa eller miljö 37

Minska miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor 37

Kemikaliesmarta skolor och förskolor 38

Åtgärda förorenade områden 39

Fasa ut särskilt farliga kemikalier 40

Inledning

År 2020 antog Umeå kommun nya lokala miljömål som bidrar till att genomföra de nationella miljömålen och Agenda 2030. Denna rapport innehåller en uppföljning av målen med hjälp av nyckeltal som är kopplade till varje mål. Det operativa arbetet, dvs åtgärder som görs för att nå målen, sker genom ett åtgärdsprogram som antogs i november 2022. Uppföljningar av åtgärdsprogrammet ingår i den tertiala rapporteringen för inriktningsmål 4 och en slutlig uppföljning görs under 2026.

Umeås lokala miljömål är indelade i fem fokusområden, Klimat, Biologisk mångfald, Vatten, God bebyggd miljö och Giftfri miljö och förtydligar vad som är särskilt viktigt för Umeå kommun.

Datainsamlingen har genomförts av en bred arbetsgrupp och vissa nyckeltal har vidareutvecklats eller ersatts med ett annat mått som lyfts av verksamheten.

Rapporten följer samma struktur som miljömålsdokumentet med fokus på uppföljning. Vill man läsa mer om Umeås lokala miljömål och åtgärdsprogram finns dessa på www.umea.se/miljomal.

Klimat – Vi ska minska vår klimatpåverkan och vara fossilfria

Klimatförändringarna är en av vår tids allra största utmaningar och för att begränsa den globala temperaturökningen till 2 grader och helst högst 1,5 grader måste alla bidra till minskade utsläpp av koldioxid och andra växthusgaser och därmed minska sin klimatpåverkan.

Eftersom Umeås lokala klimatmål är de målsättningar som omfattas av Program Klimatneutrala Umeå 2040, sker uppföljningen av dessa klimatmål i den årliga uppföljningen för programmet, Programrapport Klimatneutrala Umeå 2040 (finns rapporter för åren 2023-2025).

Några av de beslutade indikatorerna i de lokala miljömålen omnämns inte i Programrapport Klimatneutrala Umeå 2040. Dessa är:

- Utsläpp av växthusgaser för transportsektorn och arbetsmaskiner.
- Konsumtionsbaserad klimatpåverkan i ton koldioxidekvivalenter per person, per år.

Klimatpåverkan från transporter

Indikatorn för att mäta transporternas och arbetsmaskinernas klimatpåverkan visas här i slutuppföljningen för miljömålen.

Tabell 1. Utsläpp transporter och arbetsmaskiner 2020–2024. Datat för samtliga år kommer från SMHI:s nationella emissionsdatabas. Detta gör att siffrorna skiljer sig från miljömålsdokumentet.

	2020	2021	2022	2023	2024
Utsläpp av växthusgaser, totalt för transportsektorn, [kton CO2e]	147	148	135	143	164
Utsläpp av växthusgaser, totalt arbetsmaskiner, [kton CO2e].	30	31	31	29	37

Källa: Nationella emissionsdatabasen

2025: Utsläppen från transportsektorn har ökat med 17 kiloton jämfört med 2020. Även utsläppen från arbetsmaskiner har ökat med 7 kiloton.

2023: Det senaste data för utsläppen från transportsektorn är från 2021. Utsläppen visar en stigande trend med undantag för 2020 då pandemin påverkade transportsektorn betydligt.

Klimatpåverkan från konsumtion

Data och information för att mäta Umeås konsumtionsbaserade utsläpp togs fram genom en Konsumtionsvaneundersökning 2018, en ny har inte gjorts sedan dess och planeras inte heller att genomföras framåt.

Uppföljning av de konsumtionsbaserade utsläppen sker numera med hjälp av Konsumtionskompassen[1], men den inkluderar inte privata investeringar och offentlig konsumtion.

2025: Klimatavtrycket från konsumtionen i Umeå är omkring 8,7 ton per person och år (Konsumtionskompassen, senaste data 2023).

2023: Konsumtionskompassen visar utsläpp för 2022 där hushållens-, den offentliga konsumtionen och investeringar för privat och offentlig sektor uppgick till ca 9,2 ton/person. I Konsumtionskompassen har annan metod använts för beräkning och av utsläpp jämfört med tidigare konsumtionsvaneundersökning.

2019: Undersökningen visar att det totala konsumtionsbaserade klimatavtrycket i Umeå, inklusive privata investeringar och offentlig konsumtion (dessa visas inte i figur 3), är 11,5 ton koldioxidekvivalenter (CO_2e) per person och år, vilket är högre än det svenska genomsnittet på omkring 9 ton CO_2e.

[1] Konsumtionskompassen, https://konsumtionskompassen.se/vasterbotten/umea

Biologisk mångfald – Vi värnar naturen och det den ger oss

Levande skogar, rika odlingslandskap och andra naturtyper skapar viktiga miljöer för ett rikt växt- och djurliv och är en del av vår historia och kulturlandskap. Det är viktigt att nyttjandet av naturen sker hållbart och medvetet utifrån dess egenvärde. Med målet för biologisk mångfald vill vi värna och inspirera samt hitta förhållningssätt för att synliggöra värdet av olika naturtyper. För att säkerställa en hållbar utveckling av resurserna är det viktigt att följa upp tillståndet så att växt- och djurlivet värnas och förmågan att leverera ekosystemtjänster[2] säkerställs.

Bevara brukad jordbruksmark, betesmark och kärnområden för rennäringen

En långsiktig förvaltning av markerna är en förutsättning för att säkerställa biologisk mångfald och öppna landskap samt tillgång till livsmedel och för att kunna bedriva renskötsel.

Tätorter har etablerats i anslutning till värdefull jordbruksmark, därför har marken också blivit attraktiv för bostadsbyggande. Bebyggelseutvecklingen behöver ta hänsyn till många olika hållbarhetsaspekter exempelvis hållbart resande och sammanhållen bebyggelsestruktur som minskar barriärer. Samtidigt finns det behov av att på platser med svag eller ingen befolkningstillväxt pröva möjligheten att bevilja nylokalisering på jordbruksmark när detta stärker byns struktur och byakaraktär och inte äventyrar jordbrukets intressen. Det är en utmaning att samtidigt säkerställa tillgång på lokala livsmedel och biologisk mångfald med alla dess ekosystemtjänster och samtidigt utveckla staden och samhällen på ett hållbart sätt. Miljöbalken (3 kap 4§) reglerar att jordbruksmark endast får tas i anspråk om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen. *Inom målet är indikatorn att följa upp betesmark som fått stöd av Jordbruksverket samt att visa på den positiva eller negativa förändringen över tid. Även kärnområden för rennäringen samt åkermarken följs upp så samma sätt. Indikatorerna kan vara vägledande för beslut och avvägningar rörande åker- och betesmark.*

Målet utgår från brukad jordbruksmark. Det innebär att om brukad jordbruksmark tas i anspråk, efter avvägning mot andra hållbarhetsaspekter samt bedömning om det är förenligt med lagstiftningen, finns det möjlighet att kompensera för detta genom åtgärder för att öka ytan brukad mark på annan plats. Detta kräver stora insatser och samverkan mellan många olika aktörer, vilket konkretiseras i efterföljande åtgärdsprogram. *Det pågår ett arbete att starta upp och följa upp fåglar inom jordbrukslandskapet.*

Det är viktigt att lyfta upp jordbruksmarkens och rennäringens betydelse och att långsiktigt följa utvecklingen av målet för att säkerställa lokal livsmedelsförsörjning och de unika värden som rennäringen skapar. Inom Umeå kommun finns renskötselområden för Ubmeje, Tjäldie, Ran,

[2] Ekosystemtjänst: Produkter och tjänster från naturens ekosystem som bidrar till människans välbefinnande benämns ibland som ekosystemtjänster. (se avsnitt Grönstruktur i Översiktsplan Umeå kommun, sid 44)

Gran, Svaipa och Vapsten samebyar, vilka även har utpekade riksintressen för sina respektive områden. Det finns behov att bevara vinterbeteslandet vid kusten för rennäringen när klimatförändringar hotar att ge sämre betesförhållanden med is och snö. Utifrån miljömålet ska inga kärnområden för rennäringen exploateras och det är viktigt att rennäringens inkluderas i viktiga beslut som rör renskötselområden, vilket samstämmer med hur frågan hanteras utifrån riksintresset för rennäringen.

Mål	Ansvar	Indikator
2025 ska arealen brukad jordbruksmark, betesmark och kärnområden för rennäringen inte ha minskat jämfört med 2019 års nivå.	**Kommunstyrelsen**, Byggnadsnämnden.	Areal av åker, betesmark som fått stöd av Jordbruksverket, vinterbetesmarker (kärnområdena för rennäring), hektar. Indikatorer under utveckling: Fåglar i odlingslandskapet, indikatorer från odlingslandskapsinventering.

2025: Areal åkermark har minskat med 877 ha sedan 2013. Betesmark och slåtteräng har ökat med 51 ha. Enligt Sametinget finns det inga uppdaterade data om tillgången av renbetesland. På grund av exploateringstakten och nya infrastrukturprojekt kan vi anta en minskande trend.

2023: Areal åkermark har minskat och betesmark ökat något. Rennäringsarealen är densamma.

2019: Areal åkermark har sedan 2013 minskat något i tätorten baserat på beslutade planer. Rennäringsarealerna har utökats i samband med revideringen av riksintresset. Areal betesmark som har ökat något.

Tabell 2. Areal av åker, betesmark och slåtteräng samt kärnområden för rennäring.

Brukad mark	2013	2017	2022	2025	Förändring (ha) 2025 jmf sedan 2013
Åker (ha)	12697	12191	11974	11820	-877 ha
Betesmark och slåtteräng (ha)	310	345	342	361	+51 ha
Rennäring (ha)	50 250, 269	50 250, 269	50 250, 269 (år 2023)	Inga nya data	Inga nya data, oförändrat för 2022
Källa: Jordbruksverkets statistikdatabas, Betesmark inkluderar slåtteräng Källa rennäring: Geodata. Naturvårdsverket *Datat för samtliga år för åker, betesmark och slåtteräng uppdaterats med statistik från Jordbruksverket. Detta gör att siffrorna skiljer sig från halvårsuppföljningen och miljömålsdokumentet.*					

Erbjuda lokalproducerade och ekologiska livsmedel

Efterfrågan på lokalproducerade varor ökar. Jordbrukssektorn står samtidigt inför utmaningar som generationsväxling och det minskande antal människor som vill arbeta med jordbruk. I dagsläget behöver jordbruket vara storskaligt för att det ska vara lönsamt, trots det finns det osäkerheter inför framtiden som minskar viljan att investera. Umeå har en låg försörjningsgrad på livsmedel och är beroende av import. Att efterfråga lokala råvaror främjar det lokala näringslivet och stärker förmågan att hantera en eventuell matkris orsakad av klimatförändringarna. Utöver den lokala näringen främjas biologisk mångfald, god djurvälfärd, socialt ansvar och mindre klimatpåverkan genom att välja livsmedel från ekologiskt jordbruk.

Inom ekologiskt jordbruk är det förbjudet att använda syntetiskt framställda kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel, något som är vanligare inom konventionellt jordbruk. Genom att välja ekologiska livsmedel undviks spridning av kemikalier i naturen, och miljön värnas samt arbetsmiljön inom odling förbättras.

Den nationella målsättningen i Livsmedelsstrategin 2017 var att 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen skulle vara ekologisk till 2030 och i dagsläget ligger det nationella genomsnittet på 38 procent[3]. I den uppdaterade Livsmedelsstrategin 2.0 som lanserades av regeringen mars år 2025 finns inget angivet %-satt ekologiskt mål för offentlig sektor. Däremot nämns att ekologisk produktion kan vara mindre beroende av insatsmedel i produktionen vilket kan göra ekologiska produkter lämpade att efterfråga av krisberedskapsskäl.[4]

Mål	Ansvar	Indikator
Senast år 2025 erbjuds minst 50 procent lokalproducerade[1] livsmedel inom kommunens verksamheter och bolag. **Senast år 2025 erbjuds 50 procent ekologiska livsmedel i kommunens verksamheter.**	**Kommunstyrelsen,** Tekniska nämnden, bolagsstyrelser.	Andel lokalproducerade livsmedel som serveras i kommunala verksamheter, kronor. Andel ekologiska livsmedel som serveras i kommunens verksamheter, kronor.
[1] Med lokalproducerade livsmedel avses livsmedel som producerats i de nordligaste länen; Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Västernorrlands län, och Österbotten.		

2025: Andelen lokalproducerade livsmedel inom kommunens verksamheter låg under 2025 på ca 32 % och andelen ekologiska livsmedel inom kommunens verksamheter låg på 27 %. I det livsmedelsavtal som startade 2024 valdes flera varor där ekologiskt var enda alternativet. Det har dock varit brist på dessa, vilket inneburit att de ersatts av konventionella varor. Därför har andelen ekologiska inköp inte ökat som planerat.

[3] Mattanken. Offentliga Måltider. Alla aktörer i kedjan. 2021. Ekologiskt i offentliga kök – hur är läget nu och framåt? (webbsida 2026-05-26)
[4] Upphandlingsmyndigheten 2025. Frågeportalen. Finns det nationella mål om andelen ekologiska inköp? (webbsida 2026-05-26)

När det gäller närproducerat har vissa förändringar gjorts, bland annat har skivad ost och falukorv bytts till lokala alternativ. Det har även upphandlats en del grönsaker från en mindre producent i närområdet, samt serverat Älgkött. Detta har inneburit att andelen närproducerat har ökat.

2023: Andelen lokalproducerade livsmedel inom kommunens verksamheter ligger på ca 21 %, räknat i kronor och andelen ekologiska livsmedel inom kommunens verksamheter ligger på 27 %, räknat i kronor. Förändringen för ekologiskt och närproducerade livsmedel beror delvis på att priset för råvaror har gått upp samt att verksamheterna inte fått ökade medel att höja andelen till 50 %.

2019: Andelen lokalproducerade livsmedel inom kommunens verksamheter ligger på ca 24 %, räknat i kronor och andelen ekologiska livsmedel inom kommunens verksamheter ligger på 26 %, räknat i kronor.

Integrera ekosystemtjänster

Jordens resurser är begränsade och människans välfärd och välmående är beroende av ekosystemtjänster från fungerande ekosystem. Bevarandet av biologisk mångfald, ekologiskt samspel, naturliga kretslopp och jordmånsbildning är nödvändiga förutsättningar för ekosystemtjänster. Biologisk mångfald ökar också ekosystemens förmågor att återhämta sig efter att miljön har förändrats, så kallad ekologisk resiliens. Därför är detta också en betydelsefull åtgärd för klimatanpassning.

Målet styr mot att uppmärksamma vikten av biologisk mångfald genom att göra ekosystemtjänstanalyser. På övergripande nivå genomförs analyserna med hjälp av biotopdatabasen som möjliggör en övergripande kartläggning av stadens förutsättningar för ekosystemtjänster som bör bevaras, utvecklas eller anläggas nytt. I samband med detaljplanering av framförallt större planer pågår ett arbete att kartlägga ekosystemtjänster och en kommunövergripande grönytefaktormodell[5] för att integrera ekosystemtjänster i detaljplaner.

I kommunens översiktsplan visas en övergripande strategi för kommunens grönstruktur. Strategin preciseras i ett kommunövergripande grönstrukturprogram som blir en genomförandeinriktad vägledning om hur de gröna värdena bör utvecklas över tid och bidrar med de största nyttorna till tillväxt och bebyggelsemiljöerna. Programmet blir ett viktigt underlag för den kommunala verksamheten och anger en prioriteringsordning samt ger möjlighet att följa upp utvecklingen inklusive arbetet med ekosystemtjänster och biologisk mångfald. Indikatorerna kommer att visa på hur målet följs och hur utvecklingen ser ut. Indikatorer för biotopkartan blir en bra uppföljning hur ekosystemtjänster säkerställs inne staden, fladdermössen kartlägger hur biologisk mångfald tillvaratas på landskapsnivå inom olika naturtyper som barrskog, lövskog och jordbruksmark inom Umeå tätort. Barrskogsmesar och mindre hackspett kartlägger biologisk mångfald på en mer detaljerad nivå och blir ett bra komplement till de övriga.

[5] Grönytefaktormodell: Det finns olika modeller för grönytefaktor som räknas på lite olika sätt. Det gemensamma målet är dock att garantera en viss mängd grönyta i ett område som exploateras. Nivån kan sättas olika för olika typer av bebyggelseområden och behov. Det kan inrymma kompensationsåtgärder men även kvalitetsförbättringar. Både kvantitet och kvalitet räknas. (Boverket 2018)

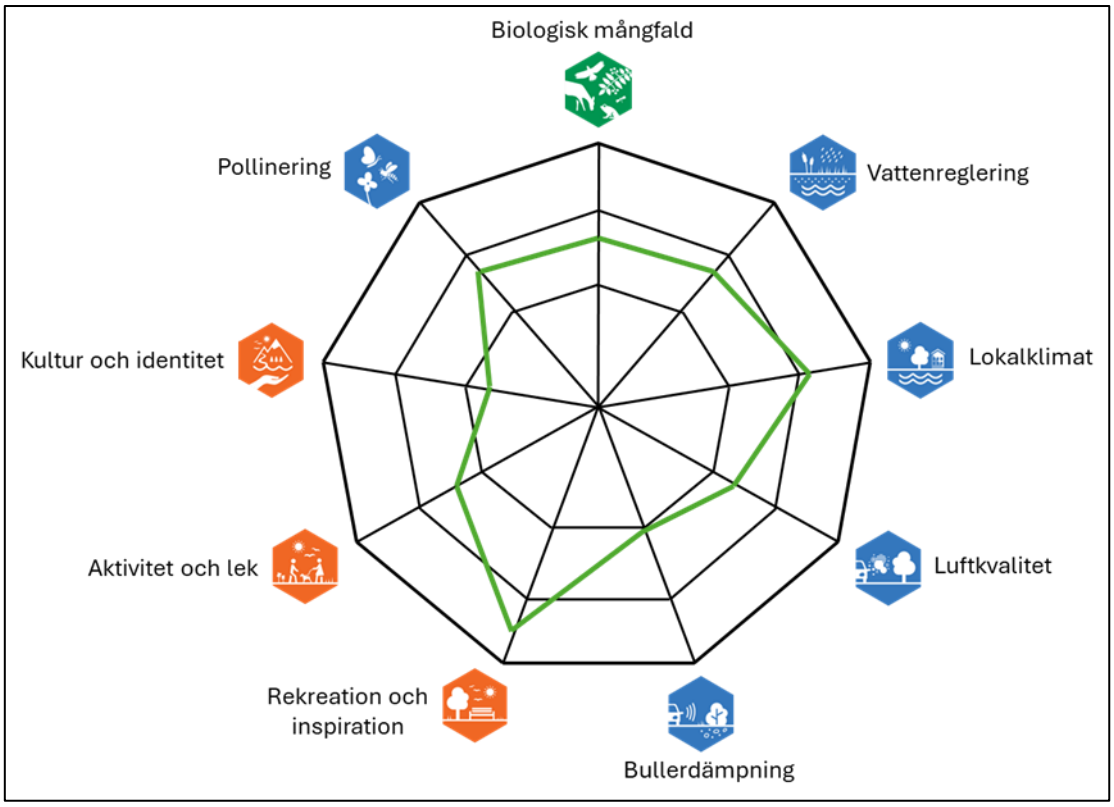
Mål	Ansvar	Indikator
2025 har en arbetsmodell för ekosystemtjänster implementerats så att biologisk mångfald bevaras och utvecklas.	**Miljö- och hälsoskyddsnämnden**, Tekniska nämnden, Byggnadsnämnden, Fritidsnämnden, bolagsstyrelser.	Uppföljning av biotopkartan, mindre hackspett, fladdermöss och barrskogsmesar.

2025: Det finns en arbetsmodell för att implementera ekosystemtjänster. Arbetet med grönstrukturprogram pågår. Inom projektet med grönstrukturprogrammet har biotopdatabasen uppdaterats som nu möjliggör jämförelser mellan 2016 och 2024. Den har nu tagits fram genom en automatgenererad metod som underlättar framtida uppdateringar av basen. Baserat på biotoperna (livsmiljöerna) tas det för nuvarande fram en grönytefaktorbaserad metod för att översiktligt analysera grönstrukturens värden för följande ekosystemtjänster på stadsdelsnivå:

Tabell 3. Olika typer av ekosystemtjänster.

Stödjande	Reglerande	Kulturella
Biologisk mångfald	Vattenreglering	Kultur och identitet
	Lokalklimat	Aktivitet och lek
	Luftkvalitet	Rekreation och inspiration
	Bullerdämpning	
	Pollinering	

Förutom en karta som visa grönstrukturens värden för respektive ekosystemtjänst kommer det för varje stadsdel finnas en ”ekosystemtjänstkompass” som visar grönytefaktorer för respektive ekosystemtjänst per stadsdel. Kompassen kommer att underlätta framtida uppföljningar avseende implementeringen av ekosystemtjänster.

Figur 1. Exempel på en ekosystemtjänstkompass med grönytefaktorer för respektive ekosystemtjänst.

Spridningsanalyserna för barrskogsmesar, lövskogsarter, pollinatörer och för fladdermöss är under framtagande och baseras bland annat på biotopdatabasen. För översiktsplanearbetet för Hörnefors har det genomförts ett pilotprojekt för att visa viktiga ekologiska samband för lövskogsarter.

Inventering av mindre hackspett inom Umeås älvslandskap genomförs vart femte år och visar en lätt positiv trend, nästa inventering sker 2027.

Tabell 4. Antal revir för mindre hackspett i Umeås älvslandskap 2007 – 2022.

	2007	2012	2017	2022
Antal revir för mindre hackspett	22	24	22	25

Inom arbeten med nya detaljplaner genomförs det fladdermusinventeringar så fort planen riskerar påverkan på livsmiljöer för fladdermöss. Inventeringar har exempelvis genomförts för planer inom Kåddisområdet, Grubbe, Dåva och Ön.

2023: Modellen för ekosystemtjänster är under framtagande. Under 2023 har uppföljning av fladdermöss påbörjats men det går inte säga något om utvecklingen ännu. Utvecklingen för mindre hackspett går framåt och vi ser en ökning av antalet revir inom älvlandskapet. Uppföljningen för barrskogsmesar har inte påbörjats.

2019: En biotopkarta för Umeå tätort har tagits fram men det finns inte några etablerade indikatorer för att följa upp denna. Ekosystemtjänster bedöms vara delvis integrerade i planeringen, främst dagvattenhanteringen.

Bevara och tillgängliggöra natur- och rekreationsområden

Det är viktigt att bevara en bra tillgång till attraktiva tätortsnära områden med höga rekreations-, frilufts- och naturvärden då dessa områden också har stort värde för folkhälsa, pedagogik och upplevelse. Dessa områden blir viktigare i takt med att staden växer och bidrar också till Umeås attraktivitet.

I översiktsplanen finns det utpekade friluftsområden och områden som ska omfattas av skötselplaner (mångbruksplaner) för att på ett bättre sätt värna frilufts- och rekreationsintressen.

Mål	Ansvar	Indikator
Senast 2040 sköts alla utpekade natur- och rekreationsområden efter en mångbruksplan[1] så att deras värden bevaras och tillgängliggörs.	**Fritidsnämnden**, Tekniska nämnden, Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Kommunstyrelsen.	Andel natur- och rekreationsområden med mångbruksplan. Uppföljning av mångbruksplaner utifrån målsättning med skyddsvärda grön- och rekreationsområden.

[1] Mångbruksplan: I en mångbruksplan finns ambitionen att på ett samlat sätt beskriva och planera för alla de skilda former av markanvändning (tex friluftsliv, naturvård, virkesproduktion, rekreation) som olika intressegrupper och andra gör anspråk på.

2025: En ny skogsbruksplan har tagits fram för kommunen skogsinnehav, vilken tar särskild hänsyn till översiktsplanens utpekade rekreationsområden. Det saknas data för uppföljning av målen i riktlinjerna som är under framtagande exempelvis uppföljning av död ved, grova träd ect, Fritid ansvarar för rekreationsområden och där är marken ”skyddad” i planen, alltså görs ingen mångbruksplan ur det perspektivet.

2023: 23% av detaljplanelagda natur och rekreationsområden har mångbruksplaner. Under 2023 tog tekniska nämnden fram nya riktlinjer för tätortsnära skog som skulle kunna fungera som en övergripande mångbruksplan. På grund utav detta så anses målet vara uppfyllt för den detaljplanelagda marken.

2019: Det finns områden som har en skötselplan (mångbruksplan) tex Stadsliden, Bölesholmarna och Nydalasjön. Det kommer tas fram en friluftsplan som delvis kan vara ett underlag för att identifiera viktiga sociala värden i utpekade friluftsområden för de områden som i dagsläget saknar en skötselplan (mångbruksplan).

Opåverkade våtmarker

Umeås landyta består till ca 15 procent (ca 30 000 ha) av våtmark varav 8600 ha klassats som mycket skyddsvärda våtmarker i kommunen. Dock är enbart 2725 ha skyddade. Övriga värdefulla våtmarker har pekats ut som skyddsvärda naturmiljöer i översiktsplanen. Förutom naturvärden har många våtmarker också ett stort värde utifrån ekosystemtjänstperspektiv. En våtmark fungerar som ett levande vattenreningsfilter som samlar upp näringsämnen och markpartiklar innan vattnet blir grundvatten eller rinner till vidare till en sjö eller havet.

Mål	Ansvar	Indikator
2040 är 100 % av värdefulla våtmarker fortsatt opåverkade utifrån 2019 nivå.	**Kommunstyrelsen**, Byggnadsnämnden, Tekniska nämnden, Fritidsnämnden.	Areal klass 1 och 2 våtmarker (VMI, myrskyddsplan) som är opåverkade.

2025: Sedan den senaste uppföljningen år 2023 har våtmarkerna minskat med 1,1 ha genom nya beviljade detaljplaner. De beviljade detaljplanerna har i denna uppföljning antagits som fullt utbyggda oavsett om de är det eller inte. Utöver detta har skogsavverkningar inom klass 1 och klass 2 våtmarker skett. Anmälda avverkningar mellan 2023-2025 inom våtmarker som i våtmarksinventeringen (VMI) klassats som klass 1 och 2 är 161,3 ha. Utförda avverkningar sedan 2001 är 703,71 ha. Detta visar att cirka 5% av areal våtmarker med klass 1 och klass 2 är påverkade av skogsavverkning sedan 2001, vilket tyder på en negativ trend. Antal skogsavverkningar som beviljas ligger utanför kommunens rådighet. Källa: Naturvårdsverket VMI 2026. Skogsstyrelsen 2026.

2023: Sedan 2001 har våtmarkerna inte påverkats att de minskat i areal speciellt mycket. Men det finns en påverkan på mikroklimatet i form utav skogsavverkning som påverkar växtligheten och naturvärden inom våtmarken. Anmälda avverkningar inom VMI (klass 1 och 2): 109.35 ha Utförda avverkningar: 542.41 sedan 2001.

2019: Våtmarkerna har inte påverkats sedan 2012.

Hållbart skogsbruk

Skogen har många användningsområden som exempelvis resurs för förnyelsebara råvaror, biobränsle, rum för folkhälsa och rekreation, för turism, renskötsel, biologisk mångfald och kulturarv. Skogens förmåga att ta upp utsläpp av koldioxid, dvs. fungerar som kolsänka, spelar dessutom en viktig roll i arbetet för att minska vår klimatpåverkan.

Umeå kommuns skogsbruk är certifierat enligt FSC och PEFC (Forest Stewardship Council, Programme for the Endorsement of Forest Certification) och bedrivs på ett ekonomiskt, ekologiskt och miljömässigt hållbart sätt och skogsinnehavet är uppdelat på två ”brukningsnivåer”, tätortsnära skog och produktionsskog. Områden som är klassade som tätortsnära finns runt Umeå, Holmsund, Sävar samt Hörnefors.

Inom tätortsnära områden är produktionsvärden underordnade sociala värden som rekreation och aktivt medborgarnyttjande av skogarna. Inom hela skogsinnehavet ska skogen skötas så att en

hög andel lövskog erhålls och hyggesfria metoder ska börja användas på en mindre del av skogsinnehavet.

En skogsbruksplan är ett verktyg för att planera arbetsinsatser och för att omsätta mål med skogen i praktiken. I kommunens skogsbruksplan ska klasserna naturvård skötsel (NS) och naturvård orörd (NO) prioriteras. Här sker naturvård utan produktionsintresse där naturvärdena gynnas av naturvårdande skötsel (NS) eller där området lämnas orört (NO). Bland de avsatta NO/NS områdena finns allt från gamla granskogar med mycket död ved till älvnära lövskogar.

Höga naturvärden i landskapet är viktigt men det spelar också roll hur de förhåller sig till varandra. En ytterligare faktor är fragmentering mellan områdena genom tex stora infrastrukturprojekt som vägar och järnvägar, som hindrar arters spridning. Det är bra att samla naturvårdsområden nära varandra och att planera hänsynen vid avverkning.

Mål	Ansvar	Indikator
2025 är andelen av kommunens skogar med klassning Naturvård orörd (NO) och Naturvård skötsel (NS) sammanlagt 20 procent och säkerställer en ekologisk funktion[1]. Andel skog som brukas med hyggesfria metoder ökar.	**Kommunstyrelsen,** Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Tekniska nämnden, bolagsstyrelser.	Andel skog med klassningar NO (naturvård orörd) NS (naturvård skötsel) i skogsbruksplanen. Andel yta där hyggesfritt har använts. Följs även upp med ovan indikator, barrskogsmesar mfl..
[1] Ekologisk funktion: Skogens värden såsom gamla träd, fuktig miljö bidrar till att arter kan föröka sig och hitta en boplats. Dessutom skapa förutsättningar för att de kan sprida sig i landskapet och gynna genetisk variation och livskraftiga växt och djurgrupper.		

2025: Skogsbruksplanen är under framtagande. I dagsläget är andelen skog som klassats med NO och NS sammanlagt 21,7 procent, inklusive de kommunala reservaten. Exklusive de kommunala reservaten uppgår siffran till 16,4 procent. Andelen skog med målklass K (Kombinerade mål) är 16,6 procent. Hänsyn inom områden med målklass K är minst 50% naturhänsyn, och även mycket stor andel social hänsyn. Detta är främst områden som ligger bostadsnära, inom översiktsplanens gröna korridorer och friluftsområden, eller där uppgifter visar på skoglig kontinuitet. För dessa områden finns också mål om en viss virkesproduktion. För bestånd klassade K föreslås hyggesfria metoder vara förstahandsval. Förutsatt att egenskaper som vegetationstyp, markförhållanden och liknande möjliggör det.

2023: Skogsbruksplanen håller på att revideras och inga nya data finns att tillgå. Vissa försök med hyggesfritt har genomförts (Nydala) ca 11 ha i samarbete med SLU.

2019: Enligt skogsbruksplanen (2018) är andelen skog som klassats med NO och NS sammanlagt 15,2 procent, vilket motsvarar ca 970 ha och inkluderar de kommunala reservaten. Det håller på att utformas en plan för hur hyggesfria metoder kan användas.

Grundskolor ska ha möjlighet till skolskog och odling

Naturskolan arbetar aktivt med att öka intresset bland lärare att bedriva utomhuspedagogik, det stimulerar även den ekologiska allmänbildningen bland elever. Det är viktigt att skolan kan stimulera barns nyfikenhet för naturen genom bra tillgång på skolskogar. Umeå har goda förutsättningar för att varje skola kan få tillgång till en egen skolskog för utepedagogik med bra stöd av naturskolan. Umeå nämns i nationellt sammanhang som ett bra exempel vad gäller naturskoleverksamheten och tillgång till skolskogar. Målet är viktigt för att lyfta fram det arbete som görs samt att säkerställa att kvalitén fortsätter i takt med att staden växer. Normavståndet bör vara 1 km till en skolskog även om det vid enskilda fall inte går att uppfylla.

Mål	Ansvar	Indikator
Senast 2025 har alla grundskolor tillgång till skolskog och odlingsmöjligheter.	**Kommunstyrelsen**, För- och grundskolenämnden, Tekniska nämnden.	Andel skolor med uppnått mål.

2025: Umeå Naturskola genomförde 2022 – 2024 en inventering av skolskogar i Umeå. Rapporten innehåller en inventering av skolskogar och naturområden som används av grundskolor i Umeå kommun, definition av skolskogar samt underlag för dialog kring planering, utformning och underhåll. Det finns inga ny uppdaterade siffror från 2023, utan situationen är fortsatt detsamma.

2023: Av 49 grundskolor har 31 skolor angett att de har tillgång till skolskog. Detta antingen genom avtal med markägare (6 stycken), muntligt löfte från markägare (3 stycken), eller genom att använda naturplatser som skolskog (22 stycken). Mark och exploatering har 21 avtal om skolskogar registrerade, men dessa är av gammalt datum och inte undersökta ifall de är giltiga eller om naturplatserna finns kvar.

2019: De flesta skolor har tillgång till skolskog och odlingsmöjligheter, men användningsgraden varierar.

Vatten – Vi värnar om vattnet som en livsviktig resurs

Vatten är en viktig resurs och genom miljömålet lägger vi grunden för att verka och öka medvetenheten av hur vi kan påverka god status av yt- och grundvatten. I Sverige har vi gott om vatten och relativt bra vattenkvalité jämfört med övriga Europa. En god vattenkvalité är viktigt för att gynna ett rikt växt och djurliv samt för kommande generationers livskvalité.

Skydda vattentäkter

Bra vatten är en viktig resurs för vår välfärd och Umeå har goda grundvattentillgångar med mycket bra kvalité i bland annat Vindelälvsåsen. Det måste förvaltas väl för kommande generationer. Den största delen av dricksvatten utgörs av grundvatten. Huvudansvaret för säkerställande av dricksvattentillgången ligger på Vakin[6] medan kommunen utför tillsyn över tillgångarna och kvalitén. Det finns ett fåtal privata dricksvattentäkter som kommunen har tillsyn över men Vakin inte bär ansvar för.

Mål	Ansvar	Indikator
Senast 2040 har alla allmänna och större enskilda vattentäkter ett gott skydd.	**Vakin**, Miljö- och hälsoskyddsnämnden.	Andel vattentäkter med skydd enligt miljöbalken, som försörjer fler än 50 personer eller där uttaget från vattentäkten är mer än 10 kubikmeter per dygn.

2025: Likt vid uppföljningen år 2023 saknar fortfarande två kommunala dricksvattenuttag skydd i form av vattenskyddsområde; Holmön och intaget i Umeälven. Framtagande av underlag för att etablera ett vattenskyddsområde för Holmön planeras i nuläget under 2029-2030 medan det för Umeälven planeras under 2028-2029. Revidering av vattenskyddsområden är planerad för samtliga kommunala områden med äldre föreskrifter än miljöbalkens införande. Sedan uppföljningen år 2023 har Botsmarks vattenskyddsområde reviderat och beslutats (2024). Det finns 13 enskilda vattenskyddsområden inom kommunen och alla är i behov av revidering.

2023: Två kommunala dricksvattenuttag saknar skydd i form av vattenskyddsområde; Holmön och intaget i älven. Vakin avser att tillskapa sådant skydd, men revidering av vattenskydd är ett omfattande arbete och tar tid. Revidering behöver göras för de flesta vattenskyddsområden eftersom flertalet är gamla, endast två är nyare och beslutade under miljöbalken. Det är Frängstorp (2014) och Vindelälvsåsen (2016), men det finns ändå skäl att revidera dessa även om

[6] Anmärkning: Vakin är verksamhetsutövare, ansvarig för drift, skötsel, underhåll. Anläggningarna ägs av UMEVA.

det troligtvis ligger ett antal år framåt i tiden. Troligen kommer de äldre att revideras först. I dagsläget finns 14 större enskilda vattentäkter varav 8 har någon form av skydd (ett privat har upphävts).

2019: Alla kommunala tillgångar som används till dricksvattenuttag är skyddade. Skyddet behöver dock revideras för att uppnå ett tillfredställande skydd då vattenskyddsområdena beslutades före miljöbalkens ikraftträdande (1999). Det finns 15 större enskilda vattentäkter, varav 9 har någon form av skydd.

Tillgänglighet till stränder

Umeå kommun har en lång kust med 37 mil och det är attraktivt att bo vid kusten. En stor del av Umeås kuststräcka är exploaterad och därför är det viktigt att säkra allmänhetens tillgång på lång sikt. Kusten med sina stränder är en viktig resurs för Umeås invånare och kan också ses som en förutsättning för en fortsatt utveckling av turism i kommunen. En oexploaterad kuststräcka har en rad olika fördelar såväl ekologiskt som rekreationsmässigt och den är viktig att bevara, inte minst för framtida generationen.

En oexploaterad strand bidrar till översvämningsskydd, bromsar näringsläckage samt hyser väldigt ovanliga växter som bara finns längs med Västerbottens strand. Grunda oexploaterade vikar är viktiga uppväxtområden för fisk. Indikatorerna skiljer sig genom att under 2023 har metodiken ändrats. Allmänhetens tillgänglighet är oberoende av huruvida strandskyddet är upphävt eller inte. Allemansrätten gäller oavsett, men däremot inverkar privatisering på allemansrätten som tex bostadshus, därför är detta en viktig indikator för strändernas tillgänglighet.

Mål	Ansvar	Indikator
Allmänhetens tillgänglighet till kustens strandlinje ska inte minska.	**Byggnadsnämnden**, Fritidsnämnden, Miljö- och hälsoskyddsnämnden.	Indikator nedan, exploaterad/ oexploaterad sträcka.

2025: För en mera sammanhållen och metodisk uppföljning presenteras data från Länsstyrelsemas regionala miljöövervakning för Umeå kommun. Datat omfattar strandzonen 0–100 m vid hav mot fastland. Datat uppdateras vart femte år varför det inte finns aktuella data tillgängliga för 2026. Datat visa att 61 ha skyddat strandområde har exploaterats sedan 2013 som är en svagt negativ trend med minskad tillgänglighet till kustens strandlinje på 1,4 %.

Tabell 5. Areal exploaterad mark inom strandzon 2013, 2018 och 2023.

Hav mot fastland 0 – 100 m	2013	2018	2023
Areal strandzon (hektar)	4351	4351	4351
Areal exploaterat (hektar)	1701	1734	1762
Andel exploaterat (procent)	39	40	40

Källa: Länsstyrelsernas statistik i PxWeb. Uppföljningen skedde inom ramen för länsstyrelsernas miljöövervakning. Metodbeskrivningen finn här: Exploatering av stränder i Sverige, Utvärdering av metod för miljöövervakning, 4/2024 Länsstyrelsen i Norrbottens rapportserie

2023: Ny metodik för indikatorn. Varje byggnad inom strandskyddsområde genererar en hemfridszon på 50 meter radie enligt metoden, dvs denna yta är inte tillgänglig för allmänheten. Resultaten från 2008-2015 skiljer sig på grund utav detta. Mellan 2008 och 2015 användes faktorerna, upphävt strandskydd, opåverkat, samt exploaterat.

2019: En tidigare analys visade att tillgängligheten till stränderna minskade marginellt mellan 2008 och 2013 och har inte ändrats jämfört med 2015.

Avrinningsområden med rikare växt- och djurliv

Före flottning och industrialiseringen fanns fria vandringsvägar i vattendragen som gjorde att frön, larver och insekter hade lättare att sprida sig i landskapet och skapa goda förutsättning för biologisk mångfald och genetisk variation. I och med industrialiseringen minskade de fria vandringsvägarna och så kallade vandringshinder uppstod. Vandringshinder innebär att trummor, gamla flottningsleder, dammar ligger på ett sätt som hindrar fiskar och andra organismer från att sprida sig i landskapet via bäckar och åar tex att trummor ligger för högt eller är för små. För vandrande arter som lax och öring innebär det att fiskarna inte kan återvända till sina uppväxtplatser som är viktig för deras ekologi.

I Umeå kommun är vandringshinder ett stort miljöproblem i de drygt 180 vattendrag och kräver ofta lång återställning med stora kostnader och tillståndsprocesser. Umeå kommun har rådighet att åtgärda vissa mindre vandringshinder som kräver anmälan om vattenverksamhet. Umeå kommun är tillsynsmyndighet sedan 2013 över anmälningspliktig vattenverksamhet. Åtgärda stora avrinningsområden som har flera typer av vandringshinder kan ta lång tid då vissa kräver tillstånd från mark och miljödomstolen.

Åtgärder av vandringshinder vid vägövergångar har hittills genomförts under 15 års tid mellan åren 2003–2018. Åtgärder har genomförts inom ramen för olika projekt eller av de större skogsbolagen Holmen och Sveaskog. Flest åtgärder genomfördes inom ramen för projektet ReMiBar (71 st) mellan åren 2012–2016.

Mål	Ansvar	Indikator
2025 ska minst Sävaråns avrinningsområde ha goda förutsättningar för ett rikt växt och djurliv.	**Fritidsnämnden**, Miljö- och hälsoskyddsnämnden.	Andel åtgärdade vandringshinder i kustmynnade vattendrag.

2025: Ingen förändring över antalet åtgärdade dammar som utgör vandringshinder i Sävarån har skett sedan 2023.

2023: I Sävarån inom Umeå Kommun finns 30 dammar. Av dessa är 2 dammar bedömda som definitiva vandringshinder (Ytteråträskdammen och Håkaforsdammen Sävar kraftverk) och 2 dammar som partiella vandringshinder (damm vid turbinhuset samt betongtröskel vid Sävar kraftverk). 14 vandringshinder vid dammar har åtgärdats hittills i Sävarån inom Umeå kommun vilket utgör 78% av de ursprungliga 18 dammar som utgjort vandringshinder för fisk.

2019: Arbetet med att åtgärda vandringshinder pågår. Ambitionen är att färdigställa Sävaråns avrinningsområde och att fortsätta med andra avrinningsområden parallellt.

I Sävarån inom Umeå Kommun finns 297 vägövergångar. Av dessa är 34 vägövergångar bedömda som definitiva vandringshinder och 2 som partiella vandringshinder. 62 vandringshinder vid vägövergångar har åtgärdats hittills i Sävarån inom Umeå kommun vilket utgör 63% av de ursprungliga 98 vägövergångar som utgjort vandringshinder för fisk.

Dammar och vandringshinder för fisk i Sävarån inom Umeå Kommun	
Antal dammar inom Umeå Kommun	30
Antal dammar som är bedömda som vandringshinder	18
Antal åtgärdade vandringshinder vid dammar	14
Andel åtgärdade vandringshinder vid dammar	88%
Vägövergångar och vandringshinder för fisk i Sävarån inom Umeå Kommun	
Antal vägövergångar	297
Antal vägövergångar bedömda som vandringshinder	98
Antal åtgärdade vandringshinder vid vägövergång	62
Andel åtgärdade vandringshinder vid vägövergång	63%

Figur 2. Statistik för statusen av vandringshinder inom Sävaråns avrinningsområde år 2023.

Yt- och grundvattenförekomster med god status

Umeå kommun har bedrivit miljöövervakning i sjöar och vattendrag sedan 1980-talet. Syftet har varit att övervaka stigande fosfor- och kvävehalter som orsakar övergödning och algblomning. Även försurning som orsakas av sura nedfall och markanvändning övervakas. Sedan 1980-talet har det sura nedfallet minskat och idag kalkas betydligt mindre än tidigare på grund utav en förändrad beteende av utsläpp i Europa. Idag är det främst skogsbruket som bidrar till utsläpp av försurande ämnen i samband med avverkning.

Sedan 2008 omfattas Sverige av vattenförvaltningen som är ett europeiskt direktiv implementerat i svensk lagstiftning. Vattenförvaltningen syftar till att bibehålla god status i vatten och åtgärda de som inte har god status, detta styrs av miljökvalitetsnormer (MKN). Miljökvalitetsnormer är juridiskt bindande. Alla sjöar och vattendrag omfattas inte av förvaltningen utan bara vissa av en viss storlek så kallade vattenförekomster och är särskilt utpekade. Vattenförvaltningen delas upp i sexåriga cykler som hittills har fokuserat på att ta fram underlag till klassning av miljökvalitetsnormer samt åtgärder. Kommuner och andra myndigheter har ansvaret för att miljökvalitetsnormerna uppnår god status till 2027 i vattendrag och sjöar och kust samt grundvatten. Det krävs bl.a. minskade halter av flera ämnen, särskilt fosfor, i flertalet sjöar och vattendrag i Umeå.

Det är många faktorer som påverkar statusen i yt- och grundvatten. Åtgärder som att exploatera nära vatten, dagvatten som indirekt eller direkt släpps ut i vattendrag, läckage av näringsämnen är faktorer som påverkar statusen. Ett stort problem är att det saknas vattendata i många vattenförekomster som gör att det tillämpas olika metoder för statusbedömning. Det gör att det kan finnas stora skillnader i andelen ytvattenförekomster som har fått förändrad status från år till år.

Mål	Ansvar	Indikator
2027 ska våra yt- och grundvattenförekomster ha god status.[7]	**Kommunstyrelsen**, Byggnadsnämnden, Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Tekniska nämnden, bolagsstyrelser.	Andel sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvattenförekomster som har god eller måttlig status VISS och karta över vattenstatus i VISS.* *Exklusive kvicksilver och PBDE som Sverige har generella undantag för p.g.a. storskalig spridning i ytvatten-miljön.

2025: Under förvaltningsperioden 2021-2027 finns totalt 40 sjöar, 17 kustvikar, 133 vattendrag och 24 grundvattenförekomster i Umeå kommun. För sjöarna har 21 god status, 18 måttlig status och en otillfredsställande potential. För vattendrag har tre hög status, 38 god status, 91 måttlig status och en otillfredsställande potential. För kustvikar har sju god ekologisk status, åtta måttlig status och två otillfredsställande status. För grundvattenförekomsterna har samtliga god status både för kemisk och kvantitativ status. Detta är oförändrat sedan tidigare år.

2023: Under aktuell förvaltningscykel finns totalt 40 sjöar, 17 kustvikar, 133 vattendrag samt 24 grundvattenförekomster i kommunen. För sjöarna är 21 med god eller högre status och 18 med måttlig status. För vattendragen har 38 god eller högre status, 91 måttlig eller sämre status. Av kustvikarna har 7 god status och 10 måttlig eller sämre. För grundvattenförekomsterna har samtliga god status både för kemisk och kvantitativ status.

Sedan 2019 har antalet sjöar med god status minskat vilket den största anledning är att metoden för statusbedömning har ändrats, som gör att sjöarna har ändrat status, inte nödvändigtvis att vattenkvalitén har blivit sämre.

2019: Under förvaltningsperioden 2018 - 2021 finns det totalt 40 sjöar som är vattenförekomster i Umeå kommun och 28 av dem uppnår god status, 11 måttlig status.

Umeå kommun har som skogsägare och som delaktig i kalkningen en viss rådighet över att påverka statusen av försurade sjöar. Det kalkas ett 20-tal sjöar och vattendrag. Kalkningen sköts av Umeå kommun som tillsammans med länsstyrelsen har tagit fram åtgärdsplaner för vattendragen. Då det är svårt att veta vilka sjöar som är naturligt försurade så sker kalkning vid alla som är försurade. Uppföljningen av vattendragen sköts av länsstyrelsen. För vidare information om kust och vattendrag samt grundvatten se VISS 2019.

[7] Det finns undantag i miljökvalitetsnormerna (MKN) för vatten. Målet motsvarar de nationella målsättningar. Se mer information hos Vattenmyndigheterna.

God bebyggd miljö – Vi utvecklar en attraktiv och hälsosam kommun med stadigt minskande miljöbelastning

Hur vi bor och lever påverkar miljön på många sätt, exempelvis när vi värmer våra bostäder eller reser till arbete och fritidsaktiviteter. Den bebyggda miljön i Umeå kommun ska fylla invånarnas och samhällets behov, erbjuda trivsamma hälsosamma livsmiljöer och bidra till en totalt sett hållbar utveckling. Vi behöver lokalisera, utforma och underhålla både byggnader och grå- och grön infrastruktur så att miljö- och kulturvärden bevaras och utvecklas. Det bidrar till långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser.

Hållbart resande

Hållbart resande är viktigt för att förbättra folkhälsan, minska luftföroreningar och buller samt minska trängseln, samtidigt som Umeås befolkning växer. Översiktsplanen samt kommunens trafik- och landsbygdsprogram stödjer hållbart resande i Umeå, främst med inriktning på de områden som har och förväntas ge underlag för kollektivtrafik, gång och cykel som relevanta alternativ för vardagsresande.

Mål	Ansvar	Indikator
År 2025 är andelen resor med kollektivtrafik, cykel eller till fots tillsammans minst 65 % av alla resor för boende inom Umeå tätort.	**Kommunstyrelsen**, Tekniska nämnden, Byggnadsnämnden, bolagsstyrelser.	Resvaneundersökning (RVU) görs vart 8:e år (nästa 2022).[8] Andel av befolkningen i Umeå tätort som har tillgång till ett huvudvägnät för gång och cykel inom 200 meter. Andel av befolkningen i Umeå tätort som har tillgång till en busshållplats längs stomlinjenätet inom 500 m.

2025: Det finns inga färdiga siffror från senaste resvaneundersökningen, den är beräknad att vara klar under sommaren 2026. Andel av befolkningen i Umeå tätort som har max 200 meter till huvudvägnät för gång och cykel är 86%, vilket är en knapp ökning. Andelen av befolkningen inom Umeå tätort som har max 500 meter till busshållplats längs stomlinjenät är 82%, vilket innebär en minskning på 2,7 procentenheter.

[8] Resvaneundersökningen avses utvecklas så att den görs oftare i framtiden.

2023: Andelen hållbara resor för boende inom Umeå tätort ligger på ca 50 procent (RVU 2022). Bytet av metod i resvaneundersökningen försvårar jämförelser med tidigare utförd undersökning. Resultatet tyder dock på att andelen hållbara resor för boende inom Umeå tätort inte nämnvärt har förändrats sedan den tidigare mätningen 2014.

2019: Andelen hållbara resor inom Umeå tätort ligger på ca 50 procent (RVU 2014). 84 procent av befolkningen i Umeå tätort har tillgång till ett huvudvägnät för gång och cykel inom 200 meter. 84,7 procent av befolkningen i Umeå tätort bor max 500 m fågelvägen från en busshållplats.

Renare luft

Umeå strävar efter att få lika ren luft som det nationella miljömålet Frisk luft. Det är betydligt renare luft än kraven enligt gällande miljökvalitetsnormer. Målet minskar hälsopåverkan från luftföroreningar kraftigt i Umeå stad, ner till nivåer motsvarande de på t.ex. Berghem eller landsbygden. Målet är långsiktigt, vilket behövs för att uppnå det i alla delar av kommunen. Kommunens åtgärdsprogram för renare luft är till för att klara de juridiskt bindande miljökvalitetsnormerna som är högre än miljömålet.

Hösten 2024 antogs det ett nytt och reviderat luftkvalitetsdirektiv i EU (direktiv EU 2024/2881) vilket ska implementeras i svensk lag senast i december 2026. Direktivet innebär skärpta gränsvärden för luftkvalitet som ska uppfyllas senast 2030. Förenklat beskrivit innebär det nya direktivet en halvering av halterna för luftföroreningar som kvävedioxid och partiklar (PM10) som tillåts i luften.

Mål	Ansvar	Indikator
År 2040 är luften i Umeå är så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.[9]	**Kommunstyrelsen,** Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Tekniska nämnden, Byggnadsnämnden, bolagsstyrelser.	Mätning och beräkning av kvävedioxid och partiklar.

2025: Årsmedelvärdet för kvävedioxid uppmättes till 19 µg/m3 och ligger under miljökvalitetsnormen och utvärderingströsklarna. Årsmedelvärdet ligger under EU:s direktiv men överskred WHO:s riktvärde (10 µg/m3).

Miljökvalitetsnormen avseende dygnsmedelvärde (60 µg/m3) överträddes inte, då det endast överskreds 4 av 7 tillåtna dygn per kalenderår. Dock överskreds tröskelvärden för dygn. Även WHO:s riktvärde (25 µg/m3) och EU:s direktiv för dygnsmedelvärde (50 µg/m3) överträddes. Miljökvalitetsnormen för timmedelvärde klarades men däremot överträddes det övre tröskelvärdet. Miljömålet (60 µg/m3) bör även det maximalt överskridas under 175 timmar per år, och det överskreds under 374 timmar. EU:s direktiv avseende timmedelvärde (200 µg/m3) överskreds däremot inte under någon timme under 2025.

Årsmedelvärdet för partiklar (PM10) uppmättes till 14 µg/m3 och ligger under miljökvalitetsnormen och utvärderingströsklarna. Gällande dygnsmedelvärde överträddes inte normen, men däremot det nedre tröskelvärdet, då det förekom 45 dygns överskridanden jämfört med tillåtna 35 under ett kalenderår. Miljömålet (30 µg/m3), som bör överskridas maximalt under

[9] Det är samma mål som det nationella miljökvalitetsmålet. För Umeå avgränsas målet så att det innebär att halten av partiklar (PM10) inte får överstiga 15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde.
Halten av kvävedioxid får inte överstiga 20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil).

3 dygn, överskreds under 27 dygn. WHO:s riktvärde och EU:s direktiv, båda 45 µg/m3, överskreds under 12 dygn jämfört med tillåtna 3–4 respektive 18 dygn per kalenderår.

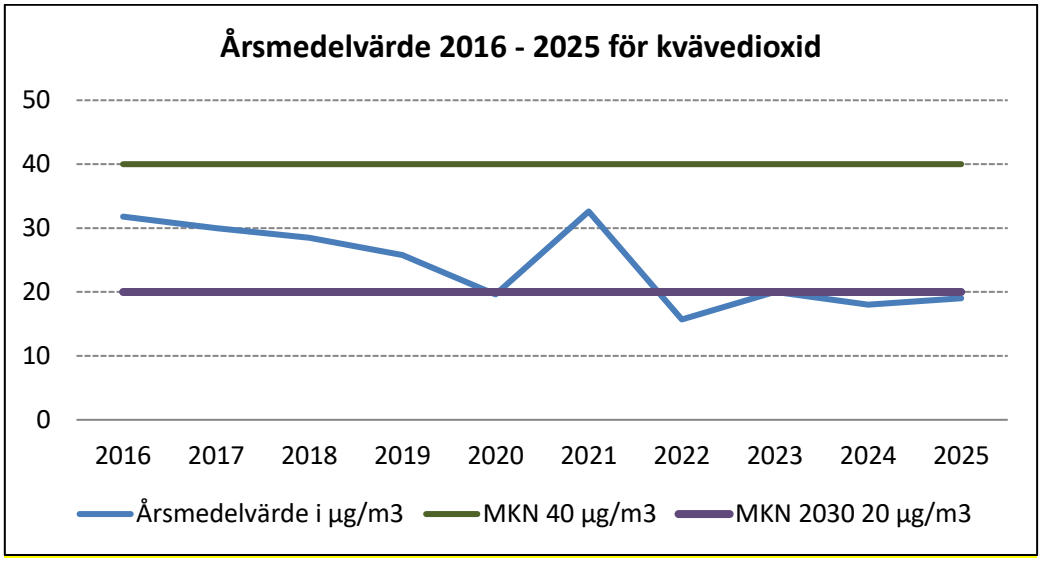
2023: Miljökvalitetsnormerna för kvävedioxid och partiklar PM10, PM2,5 klarades. Däremot överskreds WHO:s riktlinje och utvärderingströsklar för både kvävedioxid och partiklar (PM10).

2022: Kvävedioxidmätningarna vid Västra Esplanaden visade på att miljökvalitetsnormen för timmedelvärden klarades under 2022. Med på grund av tekniska problem under de första sex veckorna av året uppfylls inte kravet på 90 % datafångst som Naturvårdsverket ställer för godkänt årsmedelvärde. Årsmedelvärdet bedöms ha klarat normnivån, men inte miljökvalitetsmålet. EU-gränsvärdet klarades liksom tidigare år.

2021: Miljökvalitetsnormen för dygnsmedelvärden överskreds under februari. På grund av tekniska problem under senvåren och under hösten uppfylls inte kravet på 90 % datafångst som Naturvårdsverket ställer för godkänt årsmedelvärde. Detta innebär att det är svårt att dra några slutsatser från mätningarna 2021 beträffande hur åtgärderna inverkat på halterna.

2020: Under året uppmättes de lägsta halterna av kvävedioxid sedan luftmätningarna påbörjades 1989. Den största orsaken till det bedömdes vara vädret som var milt och blåsigt i början av året. Pandemins positiva bieffekter på luftkvaliteten bedömdes vara ganska liten då coronarestriktionerna infördes i slutet av mars. Detta innebär att det är svårt att dra några slutsatser från mätningarna 2020 beträffande hur åtgärderna inverkat på halterna.

2018–2019: Halterna av kvävedioxid överskrider även de juridiskt bindande miljökvalitetsnormerna för timme och dygn. (Mer information: Uppföljning åtgärdsprogram för renare luft 2019).

Figur 3: Årsmedelvärde för kvävedioxid, uppmätt på Västra Esplanaden 2026–2025. Miljökvalitetsnorm (MKN) på 40 mikrogram per kubikmeter luft är dagens norm. MKN 2030 är den miljökvalitetsnormen som ska uppfyllas from 2030. WHO:s nya riktvärde ligger på 10 mikrogram per kubikmeter luft.

Grönområden med god social och ekologisk funktion

Målet stärker och utvecklar översiktsplaneringens strategier ”Satsa på offentliga rum och parker” och ”Alla ska vara med”. Folkhälsan, sociala och ekologiska funktioner i staden stöds samtidigt som målet bidrar till att säkra Umeå mot översvämningar och värmeepisoder. Exempel på funktioner är att såväl den psykiska som fysiska hälsan stärks av vistelse i gröna områden. Grönområden är gratis attraktiva mötesplatser för människor med olika bakgrund och förutsättningar. Gröna stråk och parker gör också Umeå attraktivare som bostads- och besöksort. Flera kartläggningar av vad som är viktigt för människor när de väljer bostadsort och plats att bo på visar att natur eller grönområde rankas som viktigast att ha nära bostaden, före skola, mataffär, lekplats, sjö med mera.

Biologisk mångfald och dess ekosystemtjänster, med allt från träd som tar uppväxthusgaser till bin som pollinerar blommor och buskar. Artmångfalden är en viktig förutsättning för ekologisk funktion och fungerande ekosystemtjänster.

2022 har en ny planeringsprincip för grönstruktur, 3-30-300, tagits fram för att resonera kring hur mycket grönska en stad behöver. Internationellt talar forskningen alltmer om 3-30-300-principen som vägledande för en hållbar grönstruktur.

Den beskriver strukturens innehåll och utformning utifrån:

- 3 träd. Att alla ska kunna se minst tre träd från sin bostad, skola och arbetsplats.
- 30 procent. Att varje stadskvarter ska ha minst 30 procents krontäckningsgrad. Måttet krontäckningsgrad talar om hur stor del av en yta som skuggas av trädkronor.
- 300 meter. Att alla invånare ska ha max 300 meter till ett grönområde.

Naturvårdsverket har satt ett mål om minst 25 procents krontäckning till 2030 och att den ökat med två procent jämfört med 2020.

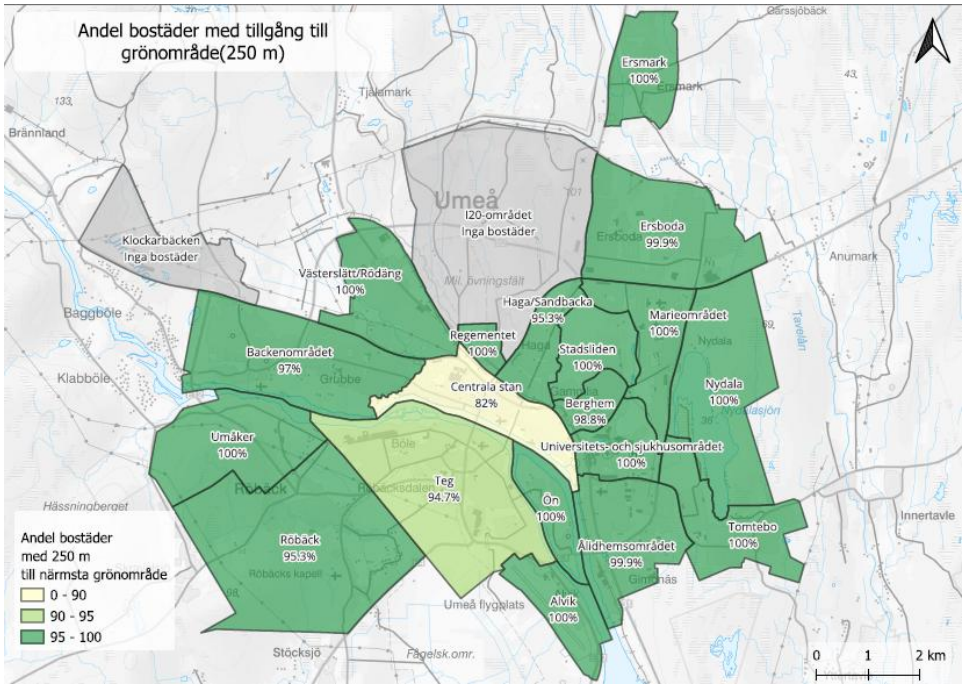
Mål	Ansvar	Indikator
År 2025 är gröna stråk och områden utvecklade i Umeås tätorter med nya och befintliga parker och gröna offentliga rum för alla, vilket säkerställer god social och ekologisk funktion i staden.	**Tekniska nämnden**, Kommunstyrelsen, Byggnadsnämnden, Miljö- och hälsoskyddsnämnden, bolagsstyrelser.	Befolkningens tillgång till parker och naturområden.[10] Trädkrontäckning, genomsläpplig mark och ekologiska samband mellan grönområden.[11]

[10] Andel av befolkningen med tillgång till grönområde med funktioner enligt kommunens målbild inom 250 m respektive 2 km från bostaden enligt kommunens målbild i översiktsplanen.
[11] Indikatorn mäts utifrån biotopkartan med faktorerna krontäckning, genomsläpplighet för mark samt spridningskorridorer, konnektivitet mellan grönområden, inklusive en jämförelse med grönkartan i översiktsplanen.

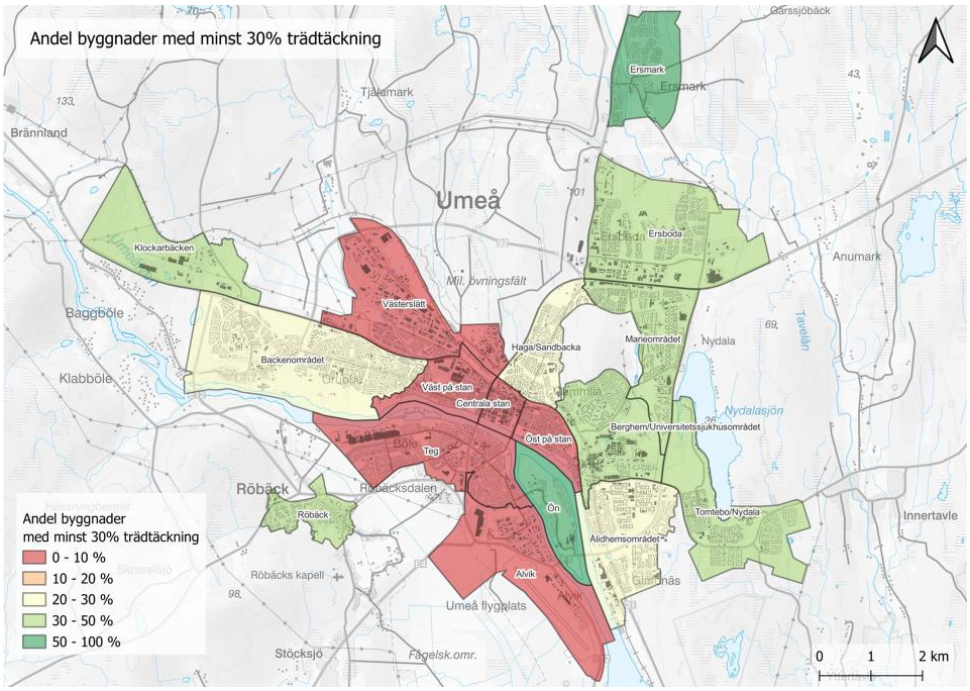
2025: I grönstrukturprogrammet har analyser kopplat till 3-30-300-regeln, ekosystemtjänster och andra parametrar gjorts som är viktiga för god social och ekologisk funktion i staden. I översiktsplanen finns målbilden om att ett grönområde finns inom 250 m från bostaden. Resultaten visar att de flesta Umeåbor i tätorten når ett grönt område inom 250 m. Dock är det 18 % av de boende i centrala stan, väst och öst på stan och 5 % av boende på Teg och Röbäck som har längre än 250 m till ett grönområde.

När det kommer till krontäckningsgraden i Umeå stad så nås 30 % krontäckning i endast två stadsdelar, se figur 5. Arbetet med analyserna och tolkningen av resultaten ingår i arbetet med grönstrukturprogrammet som är under framtagande.

Figur 4: Karta över Umeå tätort med andel bostäder med tillgång till grönområde på 250 m. (Umeå kommun, Lantmäteri 2026)

Figur 5: Karta över Umeå tätort med andel bostäder med minst 30% trädtäckning (Umeå kommun, Lantmäteri 2026)

2023: Gator och parker arbetar löpande med att framställa utvecklingsplaner där fler funktioner tillskapas i befintliga parker i takt med att Umeå förtätas. Den detaljplanelagda naturen kompletteras med data om stigar och platsbildningar så att sociala strukturer i bebyggelsenära skogar kan stärkas. Trenden är att krontäckningsgraden i centrala staden minskar. Återplanteringsåtgärder inom ramen för klimatanpassningar påbörjades 2022 för att motverka minskningen av antalet träd. En analys visar att ca 83% av befolkningen i Umeå stad har 300 m till en park (2019: 83,2%; 2022: 83,1%).

Tillgänglighet till områden med god ljudmiljö

God ljudmiljö i offentliga miljöer behövs för att möjliggöra återhämtning från stress, ökad trivsel och välmående. Umeås kartläggning av trafikbuller visar att vi har flera relativt tysta områden i staden, som bl.a. Böleshomarna, Hedlundadungen och Stadsliden. Åtgärdsprogrammet för buller visar var fler miljöer med god ljudmiljö kan skapas.

Mål	Ansvar	Indikator
År 2025 har Umeås invånare god tillgång och tillgänglighet[1] till parker, torg och rekreationsmiljöer med god ljudmiljö[2].	**Tekniska nämnden**, Kommunstyrelsen, Miljö- och hälsoskyddsnämnden, Byggnadsnämnden.	Andel av befolkningen med tillgång till ett grönområde med god ljudmiljö, enligt definitioner i kommunens åtgärdsprogram för buller inom 250 meter från bostaden.

[1] Med tillgänglighet menas det att områden tillgängliggörs i mån det är möjligt utifrån rådande förutsättningar.
[2] För områden för återhämtning och rekreation är målet bullernivå under 50 dBA. För parker i tätort är målet att halva parkernas yta ska ha en bullernivå under 55 dBA.

2025: Under 2025 har en uppdaterad bullerkartläggning genomförts och arbetet med att upprätta en reviderad åtgärdsplan mot buller har påbörjats. Arbetet med att utvärdera resultatet av den nya bullerkartläggningen mot gällande indikator pågår men är ännu inte klart.

2023: Under 2022/2023 har en ny bullerkartläggning genomförts och arbetet med att upprätta en reviderad åtgärdsplan mot buller har påbörjats under hösten 2023. Arbetet med att utvärdera resultatet av den nya bullerkartläggningen mot gällande indikator är ännu inte klart.

Miljövänligare byggnader

Byggnader med låg energianvändning och miljöpåverkan ger en trygg och hälsosam miljö för alla att leva, bo och arbeta i. Att göra medvetna materialval kan dessutom bidra till att minska klimatpåverkan från byggande samt spara både materiella och ekonomiska resurser.

Byggnormers krav på energianvändning har genom tiderna skärpts. Energianvändningen är mycket lägre idag jämfört med tidigare t.ex. mitten av 1900-talet. Av alla byggnader som finns idag är en stor majoritet uppförda enligt äldre byggnormer och det är där den övervägande energiutmaningen för fastighetsförvaltning återfinns.

Nationellt står byggandet står för cirka en femtedel av Sveriges territoriella utsläpp där material och transporter står för majoriteten av klimatpåverkan. Sett ur ett livscykelperspektiv kommer ungefär hälften av klimatpåverkan från byggskedet (A1-A5) och sedan 1 januari 2022 gäller lagkravet om klimatdeklaration vars syfte är att minska klimatpåverkan från detta skede. Livscykelanalyser och bedömning av hög eller låg klimatpåverkan har i nuläget en snabb utvecklingstakt.

I nuläget saknas nyckeltal för att följa upp hur arbetet med utfasning av farliga kemikalier går. Arbetet med att minska farligt eller ohälsosamt kemikalieinnehåll i byggprodukter bör bli mer proaktivt, vilket exempelvis REACH och SIN-listan ger möjlighet till. Produktdatabaser som exempelvis Byggvarubedömningen, Sunda hus och BASTA ger stöd i arbetet med att välja mer miljövänliga produkter och är hjälp att agera enligt försiktighetsprincipen.

Mål	Ansvar	Indikator
År 2025 har Umeå byggnader med låg energianvändning och miljöpåverkan.	**Tekniska nämnden**, Byggnadsnämnden, bolagsstyrelser.	Energianvändning per m^2 (area som ska användas vid beräkning av en byggnads energiprestanda, A_{temp}) och år i befintligt bestånd och nyproduktion. Klimatpåverkan genom livscykelanalyser vid renovering/ny- till- och ombyggnation CO2-ekvivalent per m^2 BTA och år.

2025:

Energianvändning

Umeå kommun: Befintliga byggnader totalt: 144 kWh/kvm (inkl. fastighets- och verksamhetsel)

Nyproduktion i urval (byggår/totalrenovering 2015-): ca 75 kWh/kvm (inkl. fastighets- och verksamhetsel) Nyckeltalet kommer från 2026 att ändras p.g.a. införandet av energiprestandadirektivet (EPBD).

Bostaden: Befintliga byggnader totalt: 122 kWh/kvm (exkl. hushållsel)

Klimatpåverkan vid nyproduktion

Umeå kommun och Bostaden: Flera klimatdeklarationer har lämnats in sedan senaste uppföljningen men i dagsläget finns inte tillräckligt med data för att kunna följa en trend. Aktivt arbete för att minska klimatpåverkan vid nyproduktion bedrivs.

Klimatpåverkan vid ROT

Umeå kommun: Aktivt arbete med att skapa förutsättningar för ökad cirkularitet fortsätter genom t.ex. fler tester/piloter av bevarande och återbruk i byggprojekt, utvecklat arbetssätt samt förbättring av uppföljningen av förvaltningsinternt återbruk.

Bostaden: De ROT-projekt som avslutades 2024-2025 hade en genomsnittlig klimatpåverkan om 70 $KgCO_2e$/BTA.

2023:

Energianvändning

Umeå kommun: Befintliga byggnader totalt: 153 kWh/kvm (inkl. fastighets- och verksamhetsel)

Nyproduktion i urval (byggår/totalrenovering 2015-): 78 kWh/kvm (inkl. fastighets- och verksamhetsel)

Framtagandet av nyckeltal för nyproduktion kommer att utvecklas. Detta nyckeltal kommer att variera mycket beroende på vilken typ av byggnader som färdigställts under vald period.

Bostaden: Befintliga byggnader totalt: 124 kWh/kvm (exkl. hushållsel)

Klimatpåverkan vid nyproduktion

Umeå kommun och Bostaden: inga klimatdeklarationer har lämnats in än och därför finns ingen data att redovisa.

Klimatpåverkan vid ROT

Umeå kommun: Mål för klimatpåverkan vid ROT ska tas fram till utgången av 2025 enligt ÅGP. Tester/piloter av återbruk i byggprojekt pågår men är ännu i tidigt skede. Förvaltningen arbetar för att möjliggöra ökat återbruk.

Bostaden: Har idag inga siffror för ROT-projekt, detta kommer tas fram under 2024-2025.

2018:

Umeå kommun: Fastighets mål för energianvändning: 165 kWh/m^2 och år till 2020 (lokaler). 2018 hade Fastighet en energianvändning på 175 kWh/m^2. Indikatorn inkluderar förutom uppvärmning och varmvatten även fastighetsel och verksamhetsel.

Bostadens mål för energianvändning: 15 % minskning till 2030 med basår 2018.

Energianvändning 2018: 137 kWh/m^2 A_{temp} och år. Bostadens beräkning baseras på el, kyla och värme. Värmen ska vara klimatkorrigerad. (Energianvändningen är specifik energi och inte byggnaders energiprestanda (Ep).)

Stärka kulturmiljöer

Kulturmiljö utgör en viktig del av målområdet God bebyggd miljö. Kulturmiljöerna utgör del av Umeås identitet och kan med rätt hantering stärka både den sociala och ekonomiska hållbarheten. Hållbar kulturmiljö handlar om att ta den historiska mångfalden tillvara. Den historiska mångfalden i miljön omfattar spår av människlig aktivitet, hur vi använt landskapet, bebyggelsen och vårt biologiska kulturarv.

Hållbart byggande och god cirkulär ekonomi handlar om att använda befintlig bebyggelse och bevarande av vårt bebyggda kulturarv. Dessa utgör viktiga aspekter i en attraktiv boendemiljö och ökad turism bland annat.

Tillväxten ökar trycket på de befintliga kulturmiljöerna vilket ökar behov för kompetens, goda processer vid ändring av kulturmiljöer samt att i detaljplaner säkerställa skyddet av dessa. Hänsyn behöver också tas till kringliggande kulturmiljöer vid förtätning och nybyggnationer. Alla ändringar måste ta utgångspunkt i platsens förutsättningar och dess värden.

Mål	Ansvar	Indikator
År 2025 ska tillsyn och skydd av kommunens kulturmiljöer ha stärkts och antalet objekt med bristande underhåll ska ha minskats.	**Byggnadsnämnden**	Antalet tillsynstillfällen på befintliga kulturmiljöer som gjorts utifrån Byggnadsnämndens Tillsynsplan. Antal inkommande anmälningar om bristande underhåll i kulturmiljöer jämfört med antal genomförda tillsynsärenden. Utveckla rutiner och metoder som del i ett proaktivt och hållbart arbete med kulturmiljö.

2025: 1 december 2025 genomfördes en ändring av PBL, Plan- och bygglagen. Ändringen innebär att kommunen i sin översiktsplan ska redovisa byggnadsverk, allmänna platser och bebyggelseområden som är särskilt värdefulla. Kommunen ska också ge sin syn på vilken hänsyn som krävs för att tillvarata de särskilda värdena.
För att redogöra för bebyggelsens kulturvärden och hur de ska tas tillvara, behöver kommunen ha aktuella kunskaps- och planeringsunderlag. Planering för detta kommer att genomföras under 2026. Lagändringen ställer krav på underlag och förhållningssätt vilket innebär att förutsättningarna för att stärka kulturmiljöer förbättras.

1. Verksamheten genomför inte någon aktiv/egen initierad tillsyn kopplat till kulturmiljöer. Arbetsmetoder och rutiner har arbetats fram (2022/2023), men då inga medel/resurser tillförts har arbetet därefter legat vilande.

2. Verksamheten mäter och följer inte antalet ärenden rörande bristande underhåll i just kulturmiljöer som en specifik åtgärd. Däremot följs det totala antalet ärenden i den kategorin (bristande underhåll) och då huvuddelen av dem är inom eller i närhet av det som skulle benämnas som kulturmiljö eller kulturhistoriska värdefulla byggnader kan de siffrorna användas.

2024 - totalt 11 ärenden gällande bristande underhåll (av totalt 193)
2025 - totalt 15 ärenden gällande bristande underhåll (av totalt 224)

3. Verksamheten arbetar under 2026 med att ta fram mallar och arbetssätt för att löpande kunna bedöma och ta ställning till om fastigheter och områden bedöms som särskilt värdefulla (8:13) eller inte. Arbetssättet är tänkt att användas i de fall en ansökan inkommer eller ett tillsynsärende initieras och där byggnadsnämnden tar ställning i den specifika frågan.

Arbetssättet bedöms kunna vara en (om än en liten) del i kommunens arbete med att löpande aktualisera kommunens ställningstagande/utpekande av särskilt värdefulla byggnader och områden.

2023: Umeå kommuns kulturmiljöer finns dokumenterade i riksintresset för kulturmiljö, i byggnadsnämndens byggnadsordningar, i detaljplaner samt övriga inventeringar som finns dokumenterade. Byggnadsnämnden har i dag en tillsynsplan som revideras på årligen och ingår i verksamhetsplanen. Avsikten är att nämnden ska ”Följa upp inkomna anmälan om bristande underhåll. Prioritering av kulturhistoriska byggnader, q- och Q-märkta byggnader.

I syfte att synliggöra, tydliggöra och öka nämndens kompetens inom kulturarv har kommunen anställt en byggnadsantikvarie. Systematiskt arbete med vidare kompetensutveckling inom kommunen föregår parallellt med metod- och verksamhetsutveckling inom kulturmiljöområdet och som stöd för hela Stadsbyggnadsförvaltingen. Avsikten är också att öka nämndens resurser inom området.

Giftfri miljö – Vi minskar förekomsten av ämnen som skadar hälsa eller miljö

De flesta människor exponeras kontinuerligt för låga nivåer av många olika kemikalier. Vi utsätts för olika ämnen genom direkt hudkontakt, men även indirekt genom till exempel konsumtion av dricksvatten, grödor, frukt, bär, kött eller fisk som förorenats av markföroreningar eller bekämpningsmedel. För att skydda människors hälsa och den biologiska mångfalden behöver spridningen av farliga ämnen förebyggas och minska.

Minska miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor

Med miljö- och hälsofarliga ämnen avses ämnen som omfattas av den europeiska kemikalielagstiftningen REACH, däribland kandidatförteckningen, samt Kemikalieinspektionens PRIO-verktyg.

I samband med kommunens upphandlingar och avrop kan miljökrav ställas gentemot leverantören. Miljökrav kan till exempel handla om att varorna inte får innehålla miljö- och hälsofarliga ämnen, att bränslesnåla fordon ska användas, eller inköp av ekologiska produkter.

Syftet med att ställa miljökrav är att styra produktionen av varor och tjänster mot hållbara alternativ.

Mål	Ansvar	Indikator
Andelen upphandlingar med ställda miljökrav om innehåll av miljö- och hälsofarliga ämnen ska öka till 2025.	**Kommunstyrelsen** och bolagsstyrelser.	Andel upphandlingar med ställda krav på kemikalieinnehåll av totala antalet upphandlingar.

2025: Det finns inget enkelt sätt att få ut statistik kring hur många upphandlingar som har ställda miljö- eller kemikaliekrav. Av 190 upphandlingar har basnivå av miljömässiga hållbarhetskrav ställts i ca 18 %. I flertalet upphandlingar ställs klimat- och miljökrav, vilket uppskattas till mellan 15 och 20 %.

2023 – Det har uppskattats att 15 % av upphandlingarna har någon form av kemikaliekrav. Upphandlingar som granskats är de som påbörjats under 2023 (flertalet ännu inte avslutade) och inom de områden där det kunde antas att kemikaliekrav skulle ha ställts. På grund av ramavtalen som tecknas oftast löper fyra år är det svårt att få en rättvis jämförelse mellan åren. För 2023 tecknades exempelvis flertalet möbelupphandlingar, i vilka det ställdes kemikaliekrav.

2019: I ca 10 % av upphandlingarna ställdes miljökrav framtagna av Upphandlingsmyndigheten vilka ställdes i samverkan med miljö- och hälsoskydd. I ca 70 % av upphandlingarna är det ställt miljökrav på en väldigt övergripande nivå med formuleringen ”alla avtalsparter till kommunen ska värna om miljön med mera”.

Kemikaliesmarta skolor och förskolor

Barn och unga, är den grupp i samhället som är mest känslig för kemikalier eftersom de fortfarande växer och utvecklas. I kommunen har arbetet med att minska farliga ämnen i skolor och förskolor påbörjats men inte genomförts systematiskt vilket innebär att t ex förskolorna har kommit olika långt med att rensa bort gamla plastleksaker, att se över städrutiner, ha rätt utrustning på utegården. Förskolor, skolor och berörda förvaltningar ska få ökad kunskap för att kunna ge förutsättningar till alla förskolor och skolor att vara kemikaliesmarta.

Det finns ett kommunalt egenkontrollprogram för för- och grundskolan som adresserar frågan om kemikaliehantering och strävan efter en kemikaliefri verksamhet. I programmet står att varje verksamhet bör anta en egen åtgärdsplan för kemikaliefri verksamhet.

Mål	Ansvar	Indikator
Senast år 2025 är alla skolor och förskolor samt övriga kommunala verksamheter som riktar sig till barn och unga i Umeå kemikaliesmarta.	**För- och grundskolenämnden**, Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, Fritidsnämnden, Individ- och familjenämnden, Kulturnämnden, Tekniska nämnden, Kommunstyrelsen.	Indikatorn utvecklas i samband med åtgärdsprogrammet.

2025: Inga nya uppgifter kopplat till specifika utbildningsinsatser inom kemikalieområdet. Flera skolor har däremot börjat använda sig av kemikaliehanteringssystemet iChemistry och lagt in sina kemiska produkter i systemet. Detta är dock mer kopplat till arbetsmiljö och riskbedömningar av kemikalier än till kemikaliesmart förskola.

2023: Naturskolan har hållit i flertalet utbildningar senaste åren med vissa moment kopplat till kemikalier, men ingen utbildningsinsats har varit specifikt inriktad på kemikalier.

2019: Håll Sverige Rent (HSR) hade tidigare utbildningsmaterial och information för skola och förskola inom området kemikaliesmart förskola och skola. 2019 hade 8 av 35 förskolor angett att de genomfört HSR utbildningen, Kemikaliesmart förskola eller liknande. De allra flesta förskolor angav att de rensat ut gamla plastleksaker och annat material som kan läcka hormonstörande kemikalier i barnens närhet. (Källa: Naturskolans enkätundersökning 2019).

Åtgärda förorenade områden

Den 20 oktober 2022 antogs en handlingsplan för att arbetet med förorenade områden inom Umeå kommun ska genomföras strategiskt och målet i handlingsplanen sattes i linje med kommunens övergripande miljömål för giftfri miljö. Målet kommer inte att nås till 2025 därmed har en reviderad version tagits fram under vintern 2023–2024 och den reviderade versionen antogs av miljö- och hälsoskyddsnämnden under 2024. Enligt den reviderade handlingsplanen ska målet uppnås till 2030.

Norrbyskär är ett förorenat område där ansvarig för avhjälpandeåtgärd saknas. Kommunen är huvudman för saneringen och arbetet finansieras med bidrag från Naturvårdsverket. Saneringsfasen på Norrbyskär blev klar våren 2024 och efter avslutad sanering återstår nu ett relativt omfattande återställningsarbete.

PFAS

De senaste åren har fokus på PFAS och PFAS-förorenade områden varit stort. I Umeå kommun har det hittills identifierats 3 PFAS-förorenade platser (Brandövningsplatser på flygplatsområdet, brandstationen i Umeå och brandstationen i Holmsund) och miljöskydd bedömer att arbetet med PFAS kommer att behöva utökas kommande åren.

Mål	Ansvar	Indikator
Senast år 2025 är förorenade områden med mer än måttlig risk undersökta och vid behov åtgärdade.	**Kommunstyrelsen**, Miljö- och hälsoskyddsnämnden.	Andel identifierade objekt (potentiellt förorenade områden) som inventerats, utretts och åtgärdats.

2025: Totalt är ett femtiotal objekt med mer än måttlig risk kända inom kommunen. Vid utgången av 2025 har 25 objekt bedömts som avslutade. För 3 objekt har det bedömts att ansvarig att rikta krav mot saknas, och ansvarsutredningen har därför skickats till Mark- och exploatering för ansökan om bidrag från Naturvårdsverket. För ytterligare 11 objekt pågår tillsynsinsatser.

2023: Arbetet med förorenade områden framskrider och målet är integrerat Miljö- och hälsoskydds tillsynsarbete. Totalt är ett femtiotal objekt med mer än måttlig risk kända inom kommunen och under 2023 har 21 objekt bedömts som avslutade. Det har under året inkommit 38 händelsestyrda ärenden inom förorenade områden varav 8 är avslutade. Det har beviljats bidrag från Naturvårdsverket för undersökning av 5 objekt där det inte finns någon ansvarig att rikta krav mot.

2019: Alla områden med branschklass 1 och 2 är inventerade. Riskklass 1: Totalt 4 områden varav 2 åtgärdade, 1 utrett, 1 inventerat. Riskklass 2: Totalt 46 områden, varav 33 är identifierade, 2 åtgärdade och 11 utredda.

Fasa ut särskilt farliga kemikalier

Med "särskilt farliga kemikalier" avses de kemiska ämnen som har de mest problematiska egenskaperna från hälso- och miljösynpunkt. De kan till exempel vara cancerframkallande, skada arvsmassan eller fortplantningsförmågan. Andra egenskaper är att de kan vara långlivade, giftiga, hormonstörande eller ansamlas i kroppen. På europeisk nivå regleras dessa ämnen genom kandidatförteckningen som publiceras av EU:s kemikaliemyndighet ECHA. Den fylls hela tiden på med nya ämnen efter förslag från medlemsstaterna, där ämnena på kandidatförteckningen har särskilda regler.

Kommunen har ett kemikalieregister som omfattar ca 1571 kemiska produkter och som varje ansluten verksamhet ansvarar för att se efter.

Mål	Ansvar	Indikator
Senast år 2025 har särskilt farliga kemikalier[1] ersatts eller fasats ut.	**Kommunstyrelsen,** Miljö- och hälsoskyddsnämnden, För- och grundskolenämnden, Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden, Kulturnämnden, bolagsstyrelser	Årlig uppföljning på verksamhetsnivå av utfasningar och ersättningar av särskilt farliga kemikalier.

[1] Med särskilt farliga ämnen avses ämnen som ingår i kandidatförteckningen som är en del av den europeiska kemikalielagstiftningen, Reach.

2025: Idag finns ca 1571 produkter registrerade i kommunens kemikalieregister. Sedan förra uppdateringen har flertalet skolor börjat registrera sina produkter, vilket har inneburit en ökning av antalet produkter i systemet. Av de registrerade produkterna är det 44 produkter som ligger på kandidatförteckningen. Som vid tidigare inventering är dessa produkter är allt från kemikalier för rätt pH-värde i badbassänger till märkpennor, limmer och oljor.

2023: Idag finns ca 1340 produkter registrerade i kommunens kemikalieregister. En anledning till att antalet ökat är att det är fler verksamheter som har börjat registrera sina produkter. Flera verksamheter har också blivit bättre på att registrera sina produkter, vilket innebär ett högre antal registrerade produkter. Av de 1340 registrerade produkterna är det 29 produkter som ligger på kandidatförteckningen. Dessa produkter är allt från kemikalier för rätt pH-värde i badbassänger till märkpennor, limmer och oljor.

2019: Ca 730 produkter är registrerade i kommunens kemikalieregister och delvis riskbedömda. Ett fåtal innehåller särskilt farliga ämnen.